

Que what cosa wat?

Tijdens deze les gaan de leerlingen ervaren hoe lastig het is om teksten te vertalen. Ook leren ze hoe vertalingen vroeger werden gedaan en hoe vertaalprogramma's als Google Translate en handige vertaalapparaatjes mogelijk de toekomst van het vertalen kunnen zijn. Ze zullen ook leren dat deze programma's heel veel kunnen, maar nog lang niet perfect zijn.

Totale duur: 1 lesuur

LESOPBOUW

- Introductie: Hoeveel verschillen tussen talen en zelfs binnen een taal kunnen bestaan
- Verdieping: Hoe vertalingen in het verleden werd gedaan en hoe nieuwe technologie de wereld van vertalen verandert
- Doen: De leerlingen gaan een songtekst door een vertaalmachine halen om te zien hoe goed, of juist slecht, deze programma's hierin zijn

VOORBEREIDING & BENODIGDHEDEN

Van te voren kun je een aantal dingen doen:

- Lees de handleiding
- Digibord met internetverbinding: klik door de slides voor het digibord
- Minimaal per tweetal één laptop/tablet met internetverbinding

DIFFERENTIATIE

Voor havo/vwo: Laat de leerlingen met een (online) woordenboek een klein stukje tekst uit een roman of een gedicht vertalen. Dus bijvoorbeeld een Engels gedicht naar het Nederlands. Bij dit soort vertalingen moet je keuzes maken. Wat doe je: letterlijk vertalen of maak je er mooi Nederlands van? Haal dezelfde tekst ook door de vertaalmachine en bekijk de verschillen. De leerlingen wisselen hun teksten uit en praten over hun keuzes. Kun je een vertaalmachine inzetten om literatuur of poëzie te vertalen? Waarom wel of niet?

DOEL VAN DE LES

Domein curriculum 2021	Leerdoelen digitale vaardigheden	Kerdoelen	21st century skills
1 Communiceren & samenwerken DG4.2 Communiceren DG4.3 Samenwerken	1 Computational thinking: De leerling begrijpt hoe verschillende soorten data (tekst, beeld, geluid) gerepresenteerd en gemanipuleerd worden.	1 Geschiedenis Je plaatst historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, verschijnselen en (handelingen en gedachten van) personen in de tijd en je geeft er betekenis aan.	1 Communiceren
	2 Computational thinking: De leerling maakt gebruik van verschillende interactievormen.		2 Kritisch denken

INTRODUCTIE

Openingslide

Slide 1, Klassikaal

Vertel de leerlingen dat er officieel meer dan 6.000 talen worden gesproken in de wereld. Als je daar lokale dialecten en afsplitsingen bij optelt, kom je met gemak uit op tienduizenden verschillende talen. Sommige talen zijn ontstaan uit eenzelfde taal en horen daardoor bij dezelfde taalgroep. Engels, Duits en Nederlands zijn bijvoorbeeld allemaal Germaanse talen. Ook het Jiddisch, Fries en Afrikaans behoren daartoe. Zet vervolgens de video aan.

Slide 2, Klassikaal

Binnen een taal kunnen er ook verschillen zijn. Bijvoorbeeld het woord zomer wordt binnen Nederland in verschillende regio's op verschillende manieren uitgesproken: bijvoorbeeld als 'zoomer' of 'zeumer' of 'zommer'. De volgende video gaat over verschillen tussen Vlaamse en Nederlandse woorden voor dezelfde objecten. Bekijk de video klassikaal.

Slide 3, Individueel

Na het zien van de video, krijgen de leerlingen de vraag wat hun favoriete Vlaamse woord is uit de video. Op het digibord verschijnen de antwoorden die de leerlingen invullen. Neem met de leerlingen de antwoorden kort door. Zijn er woorden uit de video die veel vaker voorkomen dan andere?

VERDIEPING

Slide 4, Klassikaal

Nu gaan we het specifieker over vertalingen hebben. Verschillende talen hebben altijd bestaan, dus de geschiedenis van vertalen is lang. Deze slide is een introductie op de samenvatting van de geschiedenis van vertalen in de volgende twee slides.

Slide 5a en b, Klassikaal

Bekijk met de leerlingen de afbeeldingen.

De eerste bekende vertaling van een belangrijk document is de Septuagint. Dit is een vertaling van het Oude Testament vanuit het Hebreeuws naar het Grieks. Deze werd tussen 250-50 jaar voor Christus vertaald.

De steen van Rosetta komt ook uit deze periode. Op deze steen staat dezelfde tekst in drie verschillende talen: Egyptische hiërogliefen, Egyptisch schrift en het Grieks. De steen zou vooral in de negentiende eeuw helpen bij het ontcijferen van het hiërogliefenschrift. Klik op de afbeelding op de slide voor een kort filmpje over de steen van Rosetta (ca. 1,5 minuut).

Vertalen is dus niets nieuws en ging eeuwenlang op dezelfde manier: een tekst met de hand overschrijven en vertalen.

Slide 6, Klassikaal

Bekijk met de leerlingen de afbeeldingen.

In de middeleeuwen werden vooral religieuze documenten vertaald, zoals bijbels. Deze werden uit het Hebreeuws en Grieks naar het Latijn vertaald. Deze vertalingen werden met de hand opgeschreven en overgeschreven door monniken. Dit kostte heel veel tijd. Bijbels werden veelal voorgelezen in Latijn omdat het grootste deel van het volk niet kon lezen. Vanaf de veertiende eeuw werden de eerste bijbels in 'gewone' talen vertaald, zodat veel meer mensen deze zelf konden lezen of luisteren. Lang niet alle mensen konden namelijk Latijn lezen. Deze eerste vertalingen waren in het Engels en Duits. Door de komst van de drukpers werden boeken goedkoper om te maken. Steeds meer mensen konden nu boeken betalen en hierdoor wilden ook steeds meer

mensen teksten in hun eigen taal lezen.

Slide 7, Klassikaal

Bekijk met de leerlingen de slide.

Slide 8, Klassikaal

In deze slide zit een video over de onlogische logica van de Nederlandse taal. De video duurt enkele minuten. Bekijk de video met de klas. Het is de bedoeling dat de leerlingen inzien dat taal iets onlogisch en veranderlijks is. Eén regel toepassen op alle werkwoorden is in de Nederlandse taal niet mogelijk.

Slide 9, Klassikaal

Begeleid de leerlingen bij de informatie die gegeven wordt op de slide. Vraag of de leerlingen vertaalprogramma's als Google Translate, Babelfish en DeepL kennen. Waarvoor gebruiken ze die?

Slide 10, Klassikaal

Bekijk klassikaal de video. Leg uit dat in deze video een echt bestaand apparaat te zien is. Hoewel het in de video perfect lijkt te werken, kan het apparaatje op dit moment alleen nog Japans en Engels vertalen. We moeten dus nog even wachten om zelf zo op reis te kunnen. Vraag de leerlingen of ze zo'n apparaat zouden willen gebruiken.

Slide 11, Klassikaal

Deze slide is bedoeld om de volgende video en de opdracht in te leiden. Begeleid de leerlingen met de gegeven informatie.

Slide 12, Klassikaal

Deze video is een voorbeeld van de opdracht. De leerlingen gaan zelf een songtekst vertalen. Het bekende nummer Shape of You werd door Google Translate veranderd in het nummer I like shapes.

DOEN

Slide 13, Tweetallen

Begeleid de leerlingen met de opdracht. Ze hebben per tweetal een computer of tablet nodig met toegang tot het internet. Ze kunnen in Google hun favoriete songtekst opzoeken. Ze kunnen ook rechtstreeks bij sites als songtekst.nl en songtekst.net zoeken.

Zoek in tweetallen een tekst van een liedje dat jullie leuk vinden.

De tekst mag Nederlands zijn, maar ook Engels of een andere taal, zolang je de tekst kunt lezen en begrijpen. Kopieer de tekst en ga naar Google Translate.

Zet je tekst in het linkervak van Translate en geef vervolgens bovenin aan in welke taal het lied is geschreven. Vervolgens kies je rechts een buitenlandse taal uit de lijst van Google Translate om de tekst in te

vertalen. Het mag elke taal zijn.

Kopieer de vertaalde tekst uit de rechterkolom en zet deze in de lege linkerkolom. Kies dan weer een willekeurige taal om de tekst in te vertalen.

Kopieer dan nog een keer de vertaalde tekst uit de rechterkolom en plaats deze in de linkerkolom en kies weer een willekeurige taal om dit in te vertalen.

Zet nu de vertaalde tekst in de linkerkolom en kies boven de rechterkolom de originele taal van het liedje. Vergelijk de vertaling met de originele tekst.

Slide 14, Tweetallen

Nadat de leerlingen in tweetallen hun teksten hebben vertaald gaat de les nu weer klassikaal verder. Vraag enkele tweetallen een grappige, opvallende of gekke vertalingsfout uit hun tekst op te schrijven. Loop met de leerlingen de antwoorden door.

Noem een opvallend verschil tussen je vertaalde tekst en de originele tekst.

Op het digibord verschijnen hier de antwoorden die leerlingen invoeren.

AFRONDING

Slide 15, Klassikaal

Vertel de klas dat de opdracht laat zien dat computers nog geen echt goede vertalers zijn. Ze zijn goed genoeg om op vakantie de weg te kunnen vragen. Maar een boek vertalen met een vertaalprogramma zal gekke zinnen opleveren. Vroeger, toen monniken nog met de hand boeken overschreven en vertaalden, ging het ook wel eens mis. De Bijbel is bijvoorbeeld heel vaak vertaald omdat niet iedereen dezelfde ideeën had over de juiste vertaling. Sommige vertaalden de tekst letterlijk, terwijl anderen het belangrijk vonden dat de tekst zo goed mogelijk leesbaar was, en dus vaak een stuk moderner geschreven dan de originele tekst. Wat denken jullie, wie is beter in vertalen: mens of machine? Laat de leerlingen reageren.

Mens of machine?

